የኢትዮጵያ ትምህርትና ሥልጠና ፍኖተ ካርታ

በቴ/ሙ/ት/ሥ ዘረፍ የለውጥ ምክረ ሀሳቦች

የምርምር ቡድን አባላት

የቴ/ሙ/ ንዑስ ኮሚቴ አባላት

- ዶ/ር ብርሃኑ አሰፋ
- ዶ/ር ዳንኤል ረዳ
- ዶ/ር ጌታቸው ብሩ
- ዶ/ር መላኩ መንግስቱ
- ዶ/ር መላኩ ዋቁማ
- ዶ/ር ዋና ሌቃ

በቴ/ሙ/ት/ሥ ዘርፍ የታዩ ድክመቶችና ተግዳሮቶች

ፖሊሲና እስትራቴጂ በተመለከተ የታዩ ችግሮች

- አሁን ያለው ፖሊስ ገዳቢ ከመሆኑ የተነሳ በቴክኒክና ሙያ ዘርፍ ውስጥ ጥራት ያለው መካከለኛና ከፍተኛ ባለሙያ ለማሰልጠን አለመቻል፤
- በቴክኒክና ሙያ ስልጠና ምሩቃን ወደ ከፍተኛ የስልጠና ፕሮግራም እና ትምህርት የሚያሳደግና የሚያሸጋግር (Progression and Permeation) ሥርዓት መንደፍ የሚያስችል የፖሊሲ ድጋፍ አለመኖር፡- ይህ የቴክኒክና ሙያ ፕሮግራም የማያሳድግ ዝግ (Dead end) ተደርጎ እንዲቆጠር አድርጎታል፡፡
- እንዱስትሪና የግል ድርጅቶች ለቴክኒክና ሙያ ሥልጠና የራሳቸውን የገንዘብ ድጋፍ/አስተዋጽኦ እንዲያደርጉ የሚያበረታታ ፖሊሲ አለመኖር፤
- ከእንግሊዝኛ ሌላ ሰልጣኞች በሚችሉት ቋንቋ መደበኛ የቴክኒክና ሙያ ስልጠና መስጠትን የሚያስችል (Flexible Training Language) ፖሊሲ አለመኖር፤

ፖሊሲና እስትራቴጂ . . .

- ጥራት ያለው የቴክኒክና ሙያ ሥልጠና ተደራሽነት ማረጋገጥ በሚያስችል መልኩ የሥልጠና ተቋማትን አለማደራጀት፤
- የሀገሪቱን የኢኮኖሚ መሰረት ለሆነው ለእርሻና ግብርና ትኩረት አለመስጠት፡ – እርሻው ወይም ግብርናውን ለማዘመን እና ምርታማነት በፍጥነት ለማሳደግ የሚያስችል በቴክኒክና ሙያ ዘርፍ የፖሊሲ ትኩረትና የእስትራቴጂ መንደፍና መተግበር ሲኖርበት አልተሰራም፡፡
- የተለያዩ እንዱስትሪና ኢኮኖሚ ዘርፍ ተቀናጅተው ለዘርፋቸው ተገቢ፣ ብቃትና ክህሎት ያላቸውን የመካከለኛ ደረጃ ባለሙያ ለማሰልጠን የሚያበረታታ ፖሊሲና እስትራቴጂ አለመኖር፤
- ሀገራዊ ፍላጎትን በሚገባ ያላገናዘበ የሥራ እስታንዳርድ (Occupational Standards – OS) ማዘጋጀት፤
- የትብብር ስልጠናን (Cooperative Training – Dual Training) ለመተግበር በቴክኒክና ሙያ ዘርፍ እስትራቴጂ የታቀደው እቅድ ከሀገራችን ነበራዊ ሁኔታ ጋር የሚጣጣም አለመሆን፤

የቴ/ሙ/ት/ሥ ዘርፍ የአደረጃጀት፡ አስተዳደርና አመራር

- የፌደራል ቴክኒክና ሙያ ዘርፍ ከሚመራው/ከሚያስተባብረው ባለድርሻ አካላት እና ከሚሰራው የሥራ ስፋት፣ ጥልቀትና ብዛት የሚመጥን እና ተገቢነት ያለው የፖለቲካ፡ የአስተዳደርና የአመራር ስልጣንና አቅም የሌለው መሆኑ፤
- የቴክኒክና ሙያ ሥልጠና ሥርዓት የሚመራው ተቋም፡ የሥራ ፈጠራ (ና የምግብ ዋስትና) እና አነስተኛና መካከለኛ እንተርፕራይዝ ማስፋፋት ኤጄንሲዎች የተሰጣቸው ኃላፊነት አቀናጅው ውጤታማ በሚሆኑት መልክ የሚመራ የበላይ የጋራ ተቋም አለመኖር፤
- የክልሎች የቴክኒክና ሙያ አስተዳደርና አመራር የአቅም ውስንነት ምክንያት ለክልሎቹ እና በውስጣቸው ላሉ ዞኖችና ወረዳዎች የኢኮኖሚ ልማት እቅዶች ጋር የሚጣጣም የሥልጠና እቅድ ማቀድና ማስፈጸም አለመቻል፤
- የሚፈለገውን የሥልጠና ደረጃ የሚመጥን ሀገራዊ የሥርዓተ–ትምህርት – ስልጠና (curriculum) እና የስልጠና መጽሐፍት (Training Materails) አለመኖር በተለያዩ ቴክኒክና ሙያ ተቋማት የሚሰጥ ስልጠና መለያየት አስተዋፅኦ ማድረጉ፤

የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ትግበራ ጋር በተያያዘ

- ወደ ቴክኒክና ሙያ ለመካከለኛ ደረጃ ሙያ ለመሰልጠን የሚገቡ አብዛኛው ተማሪዎች በእንግሊዝኛ ችሎታ ደካሞች ስለሆኑ የስልጠናው ጥራት ጉዳት እያደረሰ ይገኛል፡፡
- ጥራት (ብቃት) ያላቸው የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ተቋማት እኩል ተደራሽነት ማጣት የተነሳ በተለያዩ የሀገሪቱ የሚኖሩ ዜጎች ተመጣጣኝ ብቃት ያላው ስልጠና አያገኙም፡፡
- በቴክኒክና ሙያ ስልጠና እና በሰልጣኞች ምዘና የኢንዱስትሪ ተሳትፎ ደካማ ስለሆነ ሰልጣኞች ተገቢነት ያለው የተግባርና የእንዱስትሪ ክሕሎት ምዘና ውስንነት እንዲኖረው አድርጎታል፡፡
- ከክልል ክልል ሰልጣኝ ምሩቃን የሚመዘኑበት የብቃት ምዘና ሁኔታ በጣም የተለያየ ከመሆኑ የተነሳ በተመሳሳይ የሙያ ደረጃ ብቁ የተባሉትን መወዳር አለመቻል፤

ከትግበራ ጋር በተያያዘ . . .

- በአብዛኛው በቴክኒክና ሙያ ስልጠና ተቋማት የሚሰጡ የስልጠና ዓይነቶች ሀገራዊ፣ ክልላዊና ቀጠናዊ ኢኮኖሚ ከሚፈልገው የሰለጠነ የሰው ኃይል ጋር የማይናበብ መሆን፤
- ተቋማት መሀከል ያለው በመምህራኖቻቸው የሚዘጋጁ ሥርዓተ–ትምህርት/ስልጠና እና የስልጠና ማቴሪያልስ መለያየት፤
- ብቁና ተነሳሽነት የላቸው የቴክኒክና ሙያ መምህራንና አሰልጣኞች እጥረት፤
- ለቴክኒክና ሙያ ስልጠና በተማሪዎች፡ በወላጆችና እና በቀጣሪዎች ያለው ዝቅተኛ አመለካከት በተማሪዎች ጥራትና ተነሳሽነት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ ማሳደሩ፤

ከቴክኒክና ሙያ ፋይናንስ ጋር በተያያዘ፡-

- ውጤታማ የቴክኒክና ሙያ ስርዓት ለመዘርጋት የሚያስችል ጠንካራና ደጋፊ የፋይናንስ ስርዓት አመኖር፤
- እንዱስትሪና የግል ድርጅቶች ጥራት ያለው ቴክኒክና ሙያ ስልጠና ለማካሔድ ተሳትፎም ሆነ የሚያደረጉት የገንዘብ ድጋፍ/አስተዋጽኦ በጣም ውስን መሆን፤
- በመንግሰት መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችንና የሁለት እዮሽ የመንግሰታት ትብብር የቴክኒክና ሙያ ዘርፉን ለማዘመንና ማሳደግ የተሰራው ሥራ ውስንነት፤
- ለመንግሰት ቴክኒክና ሙያ ተቋማት የሚመደበው በጀት ውጤታማነት ማዕከል ያደረገ የሰልጣኞች ቁጥር እና በስልጠና ዓይነት ብዛት የሚወሰን መሆን፤
- የመንግሰት የቴክኒክና የሙያ ተቋማት አምራች እንዲሆኑና ገቢ ማመንጨት የሚያስችል እስትራቴጂ እና የአስተዳደር ሥርዓት አለመኖር፡፡

በቴክኒክና ሙያ ዘርፍ የተሰጡ የለውጥ ምክረ ሃሣቦች

ከፖሊሲ ጋር የተያያዙ የተሰጡ የለውጥ ምክረ ሃሣቦች

- ዝቅተኛ የቴክኒክ ባለሙያ፣ ቴክኒሻን ፣ ቴክኖሎጂስትና የቴክኒክ መሃንዲስ ወዘተ. ለማፍራት የሚችል የቴ/ሙ/ት/ሥ ሥርዓት መዘርጋት፤

- በሙያ ደረጃ ዝግጅትና ባለቤት ሊሆን የሚችል ሙያ መሰረት ያደረገ የተደራጀ የቴክኒሻን፣ ቴክኖሎጂስትና የቴክኒክ መሃንዲስ እና ሌሎች የዕደጥበብ ባለሙያዎች ማህበራት/ቻምበር/ ለመፍጠር የሚያስችል ስርዓት መዘርጋት፤

- የቴክኒክና ሙያ ምሩቃን ወደ ከፍተኛ ደረጃ ስልጠና ለመሳተፍ የሚያስችል እና ወደ ከፍተኛ የአካዳሚክ ትምህርት መግባት የሚያስችል መንገድ /pathway/ መቅረፅ፤

ከፖሊሲ ጋር የተያያዙ . . .

- ዜጎች በራሳቸው ፍጥነትና ሚመርጡት የትምህርት ዘዴ እና ዝንባሌአቸውን መሠረት ባደረገ እንዲማሩ የሚደግፍ ፖሊሲ ማውጣት፤
- የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ውጤታማ ለማድርግ በተለያዩ የስልጠና ቋንቋዎች ለማሰልጠን የሚያስችል ሥርዓት መዘርጋት፤
- እንዱስትሪና የግል ድርጅቶች በቴክኒክና ሙያ ስልጠና ሂደት አስተዋጽኦ እንዲያደርጉ የሚያበረታታ ሥርዓት መዘርጋት፤

ስትራቴጂ ጋር የተሳሰሩ ለውጦች ምክረ ሀሳቦች

- ለሃገርና ለእያንዳንዱ ክልል ብሎም አካባቢ የሚስማማ ከባባዊ የኢኮኖሚ መሰረትና የተፈጥሮ ሀብት ግምት ውስጥ ያስገባ የስልጠና ዓይነት ማደራጀትና የትብብር ስልጠና ሥርዓት መዘርጋት፤

- በህብረተሰቡና በተጠቃሚው ስለቴክኒክና ሙያ ያለውን የተሳሳተ አመለካከት ለመቀየር የሚያስችልና የዘርፉን ገፅታ ሊገነባ የሚያችል ስትራቴጂ መቅረፅና መተግበር፤

- በሁሉም አካባቢዎች ለሁሉም ዜጎች ፍትሃዊ ተደራሽነትን በሚያረጋግጥ መልኩ አግባብነት ያለውና ጥራቱን የጠበቀ የቴ/ሙ/ት/ሥ ስትራቴጂ መዘርጋት፤

- የኢንዱስትሪዎችና የዘርፍ ባለሙያዎች ሙሉ ተሳትፎ የተረጋገጠበት የሙያ ደረጃ ማዘጋጀትና አሁን ያለውን ሙያ ደረጃ መከለስ፤

ስትራቴጂ ጋር የተያያዙ . . .

- በተለያየ የትምህርት እርከን (ከቅድመ መደበኛ ትምህርት እርከን በመጀመር) የአካዳሚክና የተግባር /ቴክኒክ/ ምጣኔ ግምት ውስጥ ያስገባ ስልጠና ለመስጠት የሚያስችል እስትራቴጂና አሰራር ማዘጋጀት፤
- ተግባር ተኮር ስልጠና ለመስጠት የሚያስችል የተለያዩ የኢንዱስትሪና የተግባር ልምድ ግምት ውስጥ ያስገባ የስልጠና ሞዴል መከተል (ለምሳሌ፡- አፓረንቲስሽፕ፣ የመማሪያ ፋብሪካ . . .)፤
- የስልጠና መሠረተ ልማት እጥረትና የበቁ አሰልጣኞች እጥረት ላይ ያለው ክፍተት ለመሙላት የተቀናጀ የወርክሾፖችና የኢንፎርሜሽን ኮሙኒኬሽን ቴክኖሎጂ በመጠቀም ስልጠና ለመስጠት የሚያስችል ስርዓት መዘርጋት፣
- ብቁ እና ልምድ ያላቸው አሰልጣኞች ለመሳብ፣ ለመመልመልና ለማልማት የሚያስችል ስትራቴጂ ማዘጋጀት፤

ከአደረጃጀርና አመራር ጋር የተያያዙ ለውጦች ምክረ ሀሳቦች፡-

- ተገቢ፣ ብቁ እና አቅም ያለው መደበኛ፣ መደበኛ ያልሆነ እና ኢ–መደበኛ ቴ/ሙ/ት/ሥ እና የተግባረ እድ ልማት የሚያስተዳድርና የሚመራ ተቋም በሚንስቴር ደረጃ ማቋቋም፤
- በሃገር ፣ በክልል ፣ በዞን ፣ ወረዳ እና በከተማ ደረጃ ጠንካራና ውጤታማ የቴክኒክና ሙያ አደረጃጀትና አመራር መፍጠር፤
- አለም አቀፍ ተሞክሮ መሠረት በማድረግ የባለሙያዎች አለምአቀፍ ተወዳዳሪነት ማረጋገጥ በሚያስችል መልኩ የባለሙያዎች የብቃት መመዘኛ ማዕከል /COC/ ማደራጀት፤
- ለሁሉም ለአጭርና መካከለኛ የቴክኒክና ሙያ የስልጠና እርከኖች ሥርዓተ ትምህርትና የስልጠና መጻሕፍት የሚያዘጋጅ ሃገራዊ ማዕከል ማደራጀት፤

ከአደረጃጀርና አመራር . . .

- የፖሊሲ ሃሳብ የሚያመነጭና የየወቅቱን ሁኔታዎች በማጥናት የፖሊሲ ሃሳቦች ለመንግሥት የሚያቀርብ የቴ/ሙ/ት/ሥ/ ምርምር ተቋም ማቋቋም፤
- በቴክኒክና ሙያ ተቋማት እንዲደጋገፉ የክላስተር አደረጃጀት መፍጠር፤
- የሙያ ስታንዳርድ፡ የሙያ ስልጠና ሥርዓተ–ሥልጠና እና የክህሎት ምዘና ዘዴ (assessment instruments) የሚያዘጋጅ ብሔራዊ የየዘርፉ የሙያ ምክር ቤት (National Sector Skill Councils) ማቋቋም፤

ከስልጠና አቅርቦት ጋር በተያያዘ የተሰጡ ምክረ ሀሳቦች

የስልጠና ተቋማት በተመለከተ

- መደበኛ የቴ/ሙ/ት/ሥ በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት (በደረጃ 1 እና 2) እና በድህረ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርትና ሥልጠና (ደረጃ 3 እና ከዚያ በላይ) የሚያሰለጥኑ ተቋማት አድርጎ ማደራጀት፤

- መደበኛ ያልሆነውን የቴ/ሙ/ት/ሥ እና የክህሎት ሥልጠና ፕሮግራም በመሠረታዊ የቴ/ሙ/ት/ሥ ማዕከላት እና በልዩ ሁኔታ በተደራጁ የቴ/ሙ/ት/ሥ ተቋማት ለመሰረታዊ ክህሎትና ልዩ ልዩ መካከለኛ የኢንዱስትሪ ሙያተኞች (ከደረጃ 1 – 5)፤ ማሰልጠን በሚያስችል መልኩ ማደራጀት

- ከፍተኛ ቴክኒሻኖች፣ ቴክኒካል መሐንዲሶችና ማስተር ቴክኖሎጂስቶች የሚያሰለጥኑ ከፍተኛ ቴ/ሙ/ት/ሥ ዩንቨርስቲዎች ማቋቋም፤

ከስልጠና አቅርቦት. . .

- በቀጠናውና በዓለም የሙያተኛ ገበያ ተወዳድረው መቀጠር የሚችሉ ወጣቶችን የሚያሰለጥኑ ተቋማት ማቋቋም፤

ከስልጠና አቅርቦት. . .

<u>የስልጠና ቁሰቁስ በተመለከተ</u>

- የቴ/ሙ/ት/ሥ ተቀማት ብቁ የሰው ሃይል ለማፍራት የሚያስችል ቁሳቁስ፡ አሰልጣኞች እና አመራር እንዲማሉ ማድረግ፤
- የቴክኒክና ሙያ ተመራቂዎች ሥራ ፈጣሪ ሆነው ሊወጡ የሚያስችል የኢንተርፕራይዞች መፈልፈያ ማዕከል /Incubation center/ ማደራጀት
- የቴክኒክና ሙያ ሰልጣኞች በአካባቢያቸው የተግባር ልምምድ ለማድረግ የሚያስችል ኢንዱስትሪ በሌለበት ሁኔታ በማሠልጠኛ ተቋም ውስጥ የመማሪያ ፋብሪካ /learning factory/ ማደራጀት፤

ከስልጠና አቅርቦት. . .

<u>አሰልጣኞችን በተመለከተ</u>

- ብቁና የኢንዱስትሪ ክህሎት ያላቸው አሰልጣኞችን ለመሳብ የሚያስችል የማበረታቻ ሥርዓት መዘርጋት፤
- በተመረጡ የቴ/ሙ/ት/ሥ ኮሌጆችና እና የቴ/ሙ/ት/ሥ – ቴክኒካል ዩንቨርቨርስቲዎች የቴክኒክና ሙያ መምህራን ማሰልጠን እንዲችሉ ማደራጀት፤

<u>የብቃት ምዘና በተመለከተ</u>

- የሙያ ማህበራት፤ የግሉ ዘርፍና የንግድ ምክር ቤቶች የሙያ ምዘና እስታንዳርድ መመዘኛ መሳርያ ዝግጅትና በምዘና እንዲሳተፉ ማድረግ፤
- ሰለጣኞች የውጤት አሰጣጥ ሥርዓት "የበቃ" "ያልበቃ" ከማለት በቁጥር የሚገለፅ ውጤት (grade) መስጠት፤

➢ ከገፅታ ከመገንባት አንፃር የተሰጡ ምክረ ሀሳቦች፡-

- የቴ/ሙ/ት/ሥ አቅም (ጥቅም፡ ሥፋትና ጥልቀት) በፖሊሲ አመንቺዎች፡ በአስፈጻሚዎች፡ በማሕበረሰቡ፡ በወላጆችና በተማሮወች ዘንድ የሚያስተዋውቅ ብሔራዊ/ሀገራዊ ፕሮግራም (promotion program) መፍጠር፤

- በመካከለኛ እና በከፍተኛ ሙያ እርከን ማለትም በሰለጠነ ሰራተኛነት፣ ቴክኒሻን ፣ ቴክኖሎጂስት፡ ወዘተ ማሰልጠን የሚችሉ ምርጥ እና ለስልጠና አመቺ ድባብ መፍጠር የሚችል የቴክኒክና ሙያ ማሰልጠኛ ተቋማት (brand residential separate TVET institutions) መገንባት፤

ከገፅታ ከመገንባት አንፃር የተሰጡ ምክረ ሀሳቦች.....

- የሰልጣኞች አቅምና ውጤት መሠረት ያደረገ የተለያየ የቅበላ መመዘኛና የስልጠና ሥርዓት በመዘርጋት ተወዳዳሪ ሰልጣኞች መሳብና ማሰልጠን እንዲቻል፡ - ሁሉምን ስልጠኝ በጀማሪ ሰልጣኝ (በደረጃ 1 ስልጠና) ከመቀበል ይልቅ እንደ ትምህርት ደረጃቸው ለሚመጥናቸውን የስልጠና እርከን መቀበል፤
- ተማሪዎች ከመጀመሪያ ደረጃ ትምህርታቸው ጀምሮ የቴክኒክና ሙያ እውቀትና ፍላጐት እንዲያድርባቸው በሥርዓተ-ትምህርቱ የቴክኒክ/vocational/ ይዘት ባካተተ መልኩ መቅረፅ፤
- በሁለተኛና በድህረ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ደረጃ መስጠት በሚያስችል ሁኔታ መደበኛ የቴክኒክና ሙያ ስልጠናን ማደራጀት፣
- ለቴ/ሙ/ት/ሥ ሁለተኛ ደረጃ ምሩቃን ለደረጃቸው የሚመጠን የክህሎት ሰርተፍኬት እንዲያገኙ ማድረግ፤

የቴ/ሙ/ት/ሥ ዘርፍ በፋይናንስ ከማጠናከር አንፃር የተሰጡ ምክረ ሀሳቦች

- ፌዴራልና የክልል መንግስታት ቴክኒክና ሙያ ፋይናንስ ለማድረግ የሚያስችል ሥርዓት /ፎርሙላ/ ማዘጋጀት፤
- አለም አቀፍ የልማት አጋሮችና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ቴክኒክና ሙያ በፋይናንስ ለማጠናከር የሚያስችል ስርዓት መዘርጋት፤
- እንዱስትሪዎችና የቢዝነስ ተቋማት አስተዋጽኦ የሚያደርጉበት የስልጠና ፈንድ ማቋቋም፤
- የቴክኒክና ሙያ ተቋማት በራሳቸው አቅም የፋይናንስ ገቢያቸው የሚያሳድጉበት ሥርዓት መዘርጋት፤
- ለቴክኒክና ሙያ ተቋማት አፈፃፀም/ብቃት/ መሠረት ያደረገ የፋይናንስ ማበረታቻ ሥርዓት መዘርጋት፤

አመሰግናለሁ!